28

कुलपूजनचन्द्रिका

KULPŪJAN CHĀNDRIKA

बाबूलाल शुक्ला

THE KŪLAPUJANA CHANDRIKĀ

OF

ŚRI CHANDRA ŚEKHAR, ŚARMĀ

Critically Edited for the first time with Introduction and Index

By

Professor Bāboolāl Shukla Shāstrī
M. A., SĀHITYĀCHĀRYA,

BHARATIYA VIDYA PRAKASHAN
DELHI VARANASI

Publisher :

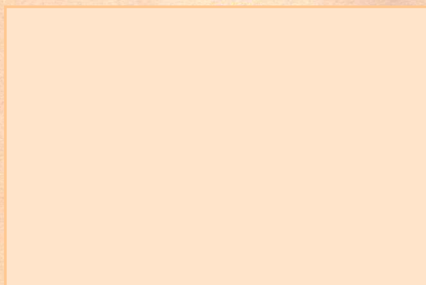
Bharatiya Vidya Prakashan.

1. I.U.B. Jawaharnagar, Bungalow Road, Delhi-110007.
2. Post Box 1108, Kachauri Gali, Varanasi-221001. (India)

Edition : 1989

PRICE : Rs. 40-00

ISBN. 81-217-0036-6

Printed by :
Naveen Printers,
Delhi-110041

श्रीचन्द्रशेखरशर्म-प्रणीता

कुलपूजनचन्द्रिका

सा च इदम्प्रथमतया भूमिकापरिशिष्टादिभिः समलङ्कृत्य

आचार्य बाबूलाल शुक्ल शास्त्रिणा एम. ए. साहित्याचार्यादि विरुद्भाजा
मध्यप्रदेश शासनेन (साहित्य एकादमी) सम्प्राप्त सम्मानेन, प्राध्यापक
शाजापुरस्थेन शासकीय महाविद्यालयप्राध्यापकेन संस्कृता

भारतीय विद्या प्रकाशन
दिल्ली वाराणसी
(भारत)

प्रकाशक :

भारतीय विद्या प्रकाशन

१. १, यू० बी० जवाहरनगर, बंग्लोरोड़, दिल्ली-११०००७.

२. पो० बो० ११०८, कचौड़ीगली, वाराणसी-२२१००१.

प्रथम संस्करण, १९८९,

मूल्य : ४०-००

ISBN. 81-217-0036-6

मुद्रक : नवीन प्रिंटर्स

दिल्ली-११००४१

ACKNOWLEDGEMENT

Acknowledgement:—

I am thankful to Dr. L.N. Shukla Sanskrit college Indore for lending me his valuable Ms. of Kulapūjāna Chandrikā to edit this book. My heartfelt thanks to Dr. Rudradeva Tripathi, Research and Publication Officer of Birlā-Shodha Kendra, Ujjain. I am also thankful to Shri Kishore Chand Jain, the Proprietor of Bhāratīya Vīdyā Prakāśan, Delhi and Vāranasi who took interest and published this valuable book, and to Dr. B.L. Dwivedi Retired Principal Maharajawada Inter-college for his kind assistance.

Kalidāsa Akedemi,
Ujjain.

Baboolal Shukla, Shastri

INTRODUCTION

The Kulpūjana Chandrikā is a collection dealt with in various Tāntric works and called Tantra. This was written by Chandra Śekhar Śarma who was a high souled personage and who attained all the māntric powers. The period of Chandra Śekhar Śarma is uncertain but the suffix Śarma to his name shows that he might be of Brāhman caste of a reputed family,

This edition of Kulpūjana Chandrikā is based on two manuscripts in which one complete manuscript belongs to my own traditional collection. It is written in devanāgari characters and has 29 folios. The second manuscript is lent by my friend Shri Dr. L.N. Shukla of Indore. This manuscript is also written in Devanāgari characters and has 30 Folios and complete.

TANTRA, ĀGAMA AND SAMHITĀS.

Under the wide scope of Sanskrit Literature apart from Religion and Philosophv, there is a section of Āgama, which includes Samhitā and Tantra. The scholars have surveyed about two thousand such texts and some of them have been published. But many of such important texts are still unpublished. Such texts are divided into four kinds according to their subiect viz. (1) Jñān, (2) Yoga, (3) Kriyā and (4) Charyā. *Jñān* includes explanatory texts dealing with directions and acquisition. *Yoga* is a term for activities dealing with a mind. *Kriyā* deals with the diety, the construction of its temple and worship according to the sacred precepts, *Charyā* means related activity of worship in accordance with thc relevant situations centred on social environment. Sometimes the texts

deals with more than one of the above subject, The author is independent in their matter and it is observed that the texts are also free from these limitations.

Finally Tantra can be deemed such a text book which deals with such graded principles leading to Jñāna by means of aboration. These Tantras are included in Āgama and Samhitā. Āgama is more or less bounded by Traditions. Samhitā is a collection of precepts dealing with sacred traditional works. These are many. Facts and factions regarding their discriminating elements. But broadly speaking Āgamas, such texts which deals with the worship of ŚIVA and Śakti and that is the main subject of disenssion. In the same way the texts dealing with Viṣnu and Mahā Lakṣmī come under Samhitā. The texts dealing with such literature and subject-matter are called Tantra. In common. Samhitā is followed by Vaiṣnawas and Āgama by Śaivas and they are also termed as Śaivāgama. But those who are Śākta follow Tantra according to their principles and traditions with devotion and in a rigid manner.

Keeping in view its meaning and wide scope the laxicon Shabdar the Chintamani has described it in this manner :—

सर्गश्च प्रतिसर्गश्च मन्त्रलक्षणमेव च ।
देवतानाञ्च संस्थानं तीर्थानाञ्चैव वर्णनम् ।।

तथैवाश्रमधर्मश्च मन्त्रसंस्थानमेव च ।
संस्थानञ्चैव भूतानां यन्त्राणाञ्चैव निर्णयः ।।
उत्पत्तिर्बिबुधानाञ्च तरूणां कल्पसंज्ञितम् ।
संस्थानं ज्योतिषाञ्चैव पुराणाख्यानमेव च ।।
कोषस्य कथनञ्चैव व्रतानां परिभाषणम् ।
शौचाशौचस्य चाख्यानं नरकाणाञ्च वर्णनम् ।।

हरचक्रस्य चाख्यानं स्त्रीपुंसोश्चैव लक्षणम् ।
राजधर्मो दानधर्मो युगधर्मस्तथैव च ।।

व्यवहारः कथ्यते च तथा चाध्यात्मवर्णनम् ।
इत्यादिलक्षणैर्युक्तं तन्त्रमित्यभिधीयते ॥

This etymology of this term *Tantra* is elaborate as well as simple also. This implies all the Tantra texts whether they belong to any system of it because this explanation is pervasive and includes all the details. Similarly the etymology of Viṣṇu Samhitā deals with its application also and is of grasping nature.

"सर्वेषाञ्चैव तन्त्र्यन्ते त्रायन्ते च भयाज्जनाः ।
इति तन्त्रस्य तन्त्रत्वं तन्त्रज्ञाः परिचक्षते ॥"

The details of religion etc. given by Lord Śiva in response to the questions full of curiosity and compassion by goddess Pārvatī are called Āgama and its definition is thus given in Padma-Samhitā—

"आगतं पञ्चवक्त्रात्तु गतञ्च गिरिजानने ।
मतञ्च वासुदेवस्य तस्मादागम उच्यते ॥
सृष्टिश्च प्रलयश्चैव देवतानां तथाऽर्चनम् ।
साधनञ्चैव सर्वेषां पुरश्चरणमेव च ॥
षट्कर्मसाधनञ्चैव ध्यानयोगश्चतुर्विधः ।
सप्तभिर्लक्षणैर्युक्तं तस्मादागम उच्यते ॥"

These Āgamas, whose subject matter is related to religion and Philosophical deliberations are numbered as 28. The Āgamas included in this Śaivagama are Kāmika, Yogaja, Chintya, Karaṇa, Ajita, Dīpta, Sūkṣama, Sahasra, Anśumad-Bheda, Suprabheda, Vijaya, Niswāsa, Swayambhuva, Anila, Veera, Raurawa, Mukutaka, Vimala, Chandra Gñāna, Bimba, Prodgīta, Lalita, Siddhha, Sanātan, Swokta, Parameśwar, Kiraṇa and Vātoola. In these Āgama texts, the details of religious precepts and execution related to the Tantra and dealt with. *SAMHITĀ*—This class of texts is very important because its scope is very elaborate and secondly its original text includes a scope of twelve—thousand verses. These Samhitās are usually found in the class of Vaiṣṇava-Tantra. This

fact has been pointed in the following saying of Pauṣkar Samhitā :—

द्विषट्सहस्त्रपर्यन्तं संहिताख्यं सदागमम् ।
ये चान्ये चान्तराला वै शास्त्रार्थेनाधिका शतैः ।
सर्वेषां संहिता संज्ञा बोद्धव्या कमलोद्भव ।।"

In Sanskrit Literature no definite account is found as regards the number of Samhitās in this section and those which have come to light from amongst them. But whatever facts have been-available they are numbered thus :—Ahirledhnya, Īśwar, Kapinjala, Jaya, Paraśraya, Padma, Brihat-Brahma, Bhārdwaj, Sātvata, Śree Praśna, Viṣnu, Viṣṇutilaka, Lakṣmī, Māricha, Atri, Parama and Pauṣkara. But in the introduction of Pancharātra Samhitā Schrocder has given the number of the known Samhitās in this section as two hundred fifteen. Amongst them the Samhitās of Agastya, Anirudhdha, Upendra, and Kāśyapa though available, have not yet been published.

In addition to Āgama and Samhitā texts under Tantra, its related and explantory books such as Rahasya are also considered e.g. Śaiva Rahasya, Brahma Rahasya and Viṣṇu. Rahasya. The subject-wise differentiations of such books under Tantra is given in Yāmala and Dāmara. The etymology according to Yāmala is given thus :—

सृष्टिश्च ज्योतिषाख्यानं नित्यकृत्यप्रदीपनम् ।
क्रमसत्रं वर्णभेदो जातिभेदस्तथैव च ।
युगधर्मश्च संख्यातो यामलस्याष्टलक्षणम् ।।"

Some of the texts enumerated in Yāmala class are as follows :—Brahmā, Viṣṇu, Rudra, Ganeśa, Āditya, Jayadratha and Śakti. In these Rahasyatexts under Tantra traditions Dāmaras are also included with yāmalas such as Yoga, Śiva, Durgā, Saraswatī, Brahmā and Gandharva.

This Tantra literature is divided as Vaidika and Non-Vaidika also. The Vaidika section is regarded as Dakṣina nārga and

Avaidik (Non-Vaidka) is as Wām-Mārg. Thus this Tāntrika literature had clearly a broad scope. There are numberless texts in it and the reference given in such texts bring to light much information of other texts, the study of which reveals a lot of facts.

THE *Kula Pūjana-Chandrikā*

As discussed above there are both the forms Vām and Dakṣina of Kūl-Pujan i.e. worship in family rites. This texts of Kula Pūjan Chandrikā follows and enhances the Vāma Mārga i.e. The leftist way of worship. Here the term Kul means Śakti according to the Saying of Tantra—कुलं शक्ति रिति प्रोक्तम्' and the union of this Kul with that of Akul i.e. Śiva is called कौल "कुलेऽकुलस्य सम्बन्धः कौलमित्यभिधीयते" for the accomplishment of this union the worshipper of श्रीचक्र is also conventionally called 'कौल'.

In the external worship of श्रीचक्र after Dakṣina and Vām nyāsa, पात्रासादन or the instruments or the impliments of the instruments are institutcd. But in Vāma-Mārga there is a special performance of दूतीयाम and the use of Five-Makara in the fixing of a pot is essential. 1 Matsya, 2 Mānsa 3. Mīna 4 Mudrā and 5 Maithuna are not to be employed by every worshipper in the practice of कुलाचार. The worshipper has first to be concentrated in शाक्तदीक्षा. Then after muttering of the spells when one fact that he is realising Siddhi he has to fulfil क्रमदीक्षा and लघु पूर्णाभिषेक and then the consecration of आचार and कल्प is adopted. This is called शाक्ताभिषेक. Then the worshipper of Śakti i.e. शाक्ताभिषेकी becomes an possessor of वीरकल्प. This worship converts a man from beasthood to Vīra. Such a Vīra is either mānava Vīr or Dānava-Vīra. The first kind is of Viśiṣṭha and the second of Rāwaṇa. Such a mānava Vīra completing Purvābhisheka becomes a Kaul. This is termed as Kaulābhiṣeka also. A worshipper, who has installed himself in such an Abhiṣeka is authorised of worship with and use of Pancha Makar or Makar-Panchaka.

In this Kula Pūjana Chandrikā the author has first discussed the Adhikār and has quoted various texts, they are definitely meant for the worshipper who have attained Kulābhiṣeaka. According to 'सर्वोल्लासतन्त्र' there are two forms of Kaulāchāra i.e. Vāma and Dakṣina.

पशुभावयुताः कौलाः वैष्नवैष्णवशैवकाः ।
वीरभावयुताः कौलाः सिद्धान्तौ वामदक्षिणौ ।।

In the same way according to forms कालीक्रम and सुन्दरीक्रम of Śrīvidyā, there are—different method of Kula-Pūjana. Really the method of Vāma-Mārga is prohibited for Brahmaṇas following precepts and prohibitions of the Veda and the Smṛti. The excessive lust of the flowers in Middle age made it a subject of hatred. And, therefore, authoritative discussion has been put as regards the activities worth doing and otherwise in this book. These authorities also contain sayings of both kinds and therefore it depends on the teaching, teachers and descrimination of a worshipper.

In the beginning a Kaul worshipper uses hemp i.e. Bhanga. The author has not discussed the formailties of Kalaśa-Sthāpana etc. and according to 'प्राधान्येन व्यपदेशाः भवन्ति' has approved the use of hemp. The kinds, colour and method of refinement of hemp has been referred here. Then evidence from Tantras as regards Kul Nāyaka has been discussed in Dūti-Yāga. In Tantra texts the Dūtiyāga has been mentioned as a mean of union with Brahma :—

"आवश्यकं प्रवक्ष्यामि येन ब्रह्ममयो भवेत् ।
निर्विकल्पस्य देवेशि नान्यत् स सुखमीहते ।
सर्वशङ्काविनिर्मुक्तः सर्वज्ञः साधको भवेत् ।
दूतीयागविधिं कुर्यात् खेचरो जायते प्रिये ।।" (त्रिपुरा)

This Yāga is to be performed only by a conditioned performer because the worship of a naked beautiful woman is done in it, the male and female genital organs are worshipped and the Kuṇda Loṭak matter is collected. In such a worship

if one is deviated even a little, he may be ruined. And therefore one should be योगनिष्ठ and conditioned निर्विकल्प. The author has termed dūtī as Kul and describing the manner of her worship has also cleared the means of purification of Five Makar. The Mudrā, the deliverance from a curse and verses on meditation have also been included. A collection of Mantras one purification of matter has also been given. There is a reference to the fixation of Patra and the method of worship. The method of purification of Tantra is also explained.

The matter of the Pot is collected in it. Then there is the sacred injuction for oblation to Batuka, Yoginī, Kṣetra-Pāl Gaṇapati and all obstructing deties. Afterwards there is a short description of worship of one's desired deity, Guru-Tarpaṇa muttering of Mūla-Mantra, recitation of eulogy and acceptance of Prasād. There is mudrā-charvaṇa and enjoying of other materials.

The Author has described adequate worshipper and numerated twentyone such Patras according to Āgama-Sāra. Next he has described recitation of Śānti-Stotra and Patrādi Samwaraṇa with the method of Shānti-Yāga. Here also the worship of naked organs of Śākti, one's own sex-organ, oblation and the method of Visarjan is narrated in short, anotations from Tantras are also quoted.

Finally the Homa Mantras, Śukra Tyāga mantra, and the verses about their relation to Yoga are mentioned with Nairmalye-Dhāraṇa and Naivedya-grahaṇa.

This Kula-Pūjana-Chandrikā is a primary collection of methods for the worshippers of Kulāchāra system and it quotes related authorities also. The author must have been expert in this theory and for the benefit of his desciples he would have expounded this method in nut-shell. This subject is a top secret and is acquired from Gurus. And therefore those who want to go in details should study the elaborate Tantra Texts of this subject.

if one is devoted even a little, he may be [illegible]. And there-fore one should be strictly and [illegible]. The author has termed out as Kali and [illegible] the names of her worship has also cleared the means of purification of the Āsana. The Mudrās, the difference from a curse and verses of meditation have also been included. A collection of Mantras one purification of matter has also been given. There is reference to the purification of Pātra and the method of worship. The method of purification of Tattva is also explained.

The method of the Pūjā is collected of it. Then there is the sacred [illegible] for [illegible] to Baṭuka, Yoginī, Kṣetra-Pāl Gaṇapati and all obstructing deities. Afterwards there is a short description of worship of one's desired deity, Guru-Tarpaṇa, rendering of [illegible], recitations of eulogy and [illegible] of Prasāda. There is [illegible] marks-observation and enjoying of other materials.

The author has described adequate worshipper and [illegible] according to Vāmāchāra. Next he has described recitation of [illegible] and [illegible] Samarpaṇa with the method of Shānti-Yoga. Here also the worship of naked organs of Śakti, one's own sex-organ, oblation, and the method of [illegible] is narrated in short. Quotations from Tantras are also quoted.

Finally the Homa Mantras, Śukra Śodhana mantra, and the verses about their relation to Yoga are mentioned with Nairmalye-Dhāraṇa and Nirvedya-grahaṇa.

This Kula-Pūjana-Chandrikā is a [illegible] collection of methods for the worshippers of Kulachāra system and it quotes related authorities also. The author must have been expert in this system. For the benefit of his disciples he would have expounded this method in brief. This subject is a top secret and is acquired from Gurus and therefore those who want to go in details should study the elaborate Tantric Text of this subject.

श्रीगणेशायनमः॥ नत्वागुरुपदद्वन्द्वं चंद्रशेखरशर्मणा॥ क्रियतेकौलिकप्रीत्यै
कुलपूजनचंद्रिका॥१॥ नन्वत्रकेषामधिकारइतिजिज्ञासायांकालीयामलेभैरवं
प्रतिदेवीवाक्यं॥ सर्वेषामधिकारोत्रनैवकार्य्याविचारणा॥ सत्यंसत्यंपुनःसत्यं
सत्यंसत्यंनसंशयः॥२॥ नन्वेवंब्राह्मणेतरपरं॥ तथारुद्रयामले॥ वेदत्यागान्मद्य
पानाच्छूद्रभार्य्याप्रयोगतः॥ नत्सेणाज्ञायतेवामोब्राह्मणोनात्रसंशयः॥३॥
जायतेब्राह्मणपाद्धीयते॥ इत्यर्थः॥ श्रीक्रमेपि॥ नदद्याद्ब्राह्मणोमद्यंमहादेव्यैक

ॐ नमः परदेवतायै[1]

कामाख्यातन्त्रम्[2]

प्रथमः पटलः

ॐ नमः कालिकायै । श्रीकामाख्या जयति ॥[3]

श्रीदेव्युवाच –

भगवान् सर्वधर्मज्ञ सर्वविद्याधिप[4] प्रभो ।
सर्वदानन्दहृदय सर्वागम-विकाशक ॥ १ ॥
श्रुतानि सर्वतन्त्राणि यामलानि[5] च भूरिशः ।
विद्यास्ताः सकला देव सफला[6] स्त्वत्प्रसादतः ॥ २ ॥
सारात् सारतरं तन्त्रं[7] किं जानासि वद प्रभो ।
अतीवेदं[8] रहस्थानं[9] तेन मे शुश्रुषा सदा[10] ॥ ३ ॥

श्रीशिव उवाच—

शृणुदेवि प्रवक्ष्यामि मदीये प्राणवल्लभे[11] ।
योनिरूपा महाविद्या कामाख्या वरदायिनी ॥ ४ ॥
वरदानन्ददा नित्या महाविभववर्द्धिनी ।
सर्वेषां जननी सापि सर्वेषां तारिणी मता ॥ ५ ॥
रमणी चैव सर्वेषां स्थूला सूक्ष्मा शुभा सदा ।
तस्यास्तन्त्रं प्रवक्ष्यामि सावधानावधारय ॥ ६ ॥
निखिलासु च विद्यासु यासु सिध्यन्ति साधकाः ।
यत्र कुत्रापि केनापि कामाख्या फलदायिनी ॥ ७ ॥
कामाख्या सिद्धिदा तेषां सर्वविद्या स्वरूपिणी[12] ।
कामाख्या-विमुखालोका निन्दिता भुवनत्रये ॥ ८ ॥

---

१. अधिकः पाठः । २. तन्त्रे । ३. अधिकः पाठः । ४. विद्याप्रिय ।
५. साधनानि । ६. फलानि त्वत् । ७. मन्त्रं । ८. अतिप्रियम् ।
९. रहसिस्थं । १०. तेनाहं श्रवणोद्यता । श्रवणे स्थिता । ११. मदीयप्राणवल्लभे ।
१२. अधिकः पाठः ।

विना कामात्मिकां क्वापि न दात्री सिद्धिसम्पदाम् ।
कामाख्यैव[13] सदा धर्मः कामाख्या चार्थ एव च ॥ ९ ॥
कामाख्या कामसम्पत्तिः कामाख्या मोक्ष एव च ।
निर्वाणं सैव[14] देवेशि सैव सायुज्यमीरिता[15] ॥१०॥
सालोक्यं सहरूपञ्च कामाख्या परमा गतिः ।
सेविता ब्रह्माद्यैर्देवि[16] चन्द्रेण[17] विष्णुना तथा ॥११॥
देवत्वं सर्वदेवानां निश्चितं कामरूपिणी ।
सर्वासामपि विद्यानां लौकिकं[18] वाक्यमेव च[19] ॥१२॥
कामाख्याया महादेव्याः स्वरूपं सर्वमेव हि ।
पश्य पश्य प्रिये सर्वं चिन्तयित्वा हृदि स्वयम् ॥१३॥
कामाख्यां न विना किञ्चिद् विद्यते भुवनत्रये[20] ।
लक्षकोटिमहाविद्यास्तन्त्रादौ[21] परिकीर्त्तिताः ॥१४॥
सारात्सारतरं देवि सर्वेषां षोडशी मता ।
तस्यापि[22] कारणं देवि कालिका जगदम्बिका ॥१५॥
चन्द्रकान्तिर्यथा[23] देवि जायते लीयते पुनः ।
स्थावराणि चराणि च नित्यानित्यानि यानि च ॥१६॥
सत्यं सत्यं पुनः सत्यं विना तां नैव जायते ॥१७॥

इति कामाख्यातन्त्रे शिवपार्वतीसंवादे प्रथमः पटल ॥

द्वितीयः पटलः

मन्त्रोद्धारः[1]

श्रीशिव उवाच—

मन्त्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि शृणु देवि परात् परम् ।
यज् ज्ञात्वा जायते सिद्धि देवानामपि दुर्ल्लभाम्[2] ॥ १ ॥
मन्त्रस्यास्य प्रभावेण[3] मोहयेदखिलं जगत् ।
ब्रह्मादीन् मोहयेद्देवि बालकं[4] जननी[5] यथा ॥ २ ॥

---

१३. कामाख्या च । १३a. 'विनाकामातिकाम्' इत्यारभ्य 'चार्थ एव च' इत्यन्तं पाठः अपरत्र नास्ति १४. सर्व । १५. ईरितम् । १६. ब्रह्मता देवि । १७. चन्द्रता । १८. लौकिकां । १९. अस्ति च । २०. भुवनेषु च । २१. तत्रादौ, स्वतन्त्रादौ । २२. तस्याश्च । २६. यंदा ।

---

१. अधिकः पाठः । २. दुर्लभम् । ३. प्रतापेन । ४. बालको । ५. जननीं ।

देवदानवगन्धर्व[६]किन्नारादीन् सुरेश्वरि।
मोहयेत् क्षणमात्रेण प्रजाश्च[७] नृपतिर्यथा ॥ ३ ॥
मन्त्रस्य पुरतो देवि राजानः[८] सचिवादयः।
अन्ये च मानवाः सर्वे मेषादि जन्तवो यथा ॥ ४ ॥
मोहयेन्नगरं राज्ञः[९] सहस्त्यश्वरथादिकम्।
उर्वश्याद्यास्तु स्ववेश्या राजपत्न्यादिकाः क्षणात्[१०] ॥ ५ ॥
स्तम्भनं मोहनं[११] देवि क्षोभणं जृम्भणं तथा।
द्रावणं[१२] त्रासनञ्चैव विद्वेषोच्चाटनं तथा ॥ ६ ॥
आकर्षणञ्च नारीणां विशेषेण महेश्वरि।
वशीकरणमन्यानि साधयेत् साधकोत्तम ॥ ७ ॥
अग्निः स्तम्भति वायुश्च सूर्यो वारिसमूहकः[१३]।
कटाक्षेणैव[१४] सर्वाणि साधकस्य न चान्यथा ॥ ८ ॥
जगज्जयति मन्त्रज्ञः कामदेवो यथा जयी।
तस्यासाध्यं त्रिभुवने न किञ्चित् प्राणवल्लभे ॥ ९ ॥
जृम्भणान्तं त्यक्तपाशं यात्रावारणरोहकम्[१५]।
वर्ग्यवर्णयुतं[१६] देवि नादबिन्दुयुतं पुनः ॥१०॥
एतत्तु त्रिगुणीकृत्य कल्पवृक्षममुं जपेत्।
एकं वापि द्वयं[१७]वापि चतुर्थं वा जपेत्[१८] सुधीः ॥ ११ ॥
कामाख्या-साधनं कार्यं सर्वविद्यासु साधकैः।
अन्यथा सिद्धिहानिः[१९] स्यात् विघ्नस्तेषां पदे पदे ॥ १२ ॥
किं शाक्ता वैष्णवाः किंवा किं सौरा[२१] गाणपत्यकाः।
महामायाव्रताः[२०] सर्वे तैलयन्त्रे वृषा इव ॥ १३ ॥
अथास्याः साधनं देवि शाक्तानामेव सुन्दरि।
नात्र चक्रविशुद्धिस्तु कालादिशोधनं न च ॥ १४ ॥
कृते च नरकं याति सर्वं तस्यः विनश्यति।
क्लेशशून्यं परं देवि साधनं द्रुतबोधकम्[२२] ॥ १५ ॥

इति श्रीकामाख्यातन्त्रे शिवपार्वतीसंवादे द्वितीयः पटलः[२३] ॥

---

६. गन्धर्वान्। ७. प्रजासु। ८. राजानं। ९. राज्यं।
१०. राजपत्न्यादिकटाक्षणात्। ११. मारणं। १२. दावनं। १३. समुद्रकः।
१४. कटाक्षेण च। १५. रोहणम्। १६. व्यंगवर्णं। १७. त्रयं।
१८. वापि सञ्जपेत्। १९. नैव सिद्धिः। २०. युताः। २१. शैवा।
२२. ....पोशकम् २३. वाराणसीमद्रणे अत्र पटलसमाप्तिर्नास्ति।

तृतीयः पटलः

श्रीदेव्युवाच—

कालीतारामन्त्रदाने चक्रचिन्तां करोति यः।
का गतिस्तस्य देवेश निस्तारो विद्यते न वा[1] ॥ १ ॥

श्रीशिव उवाच—

वयमग्निश्च कालोऽपि या या माता[2] महेश्वरि।
किं ब्रूमो देव देवेशि कालिकातारिणीमनुम् ॥ २ ॥
अज्ञानात् यदि वा मोहात् कालीतारामनौ प्रिये।
कृते चक्रादिगणने शूनीविष्ठाकृमिर्भवेत् ॥ ३ ॥
कल्यान्ते[4] च महादेवि निस्तारो विद्यते न च।
तस्याः पूजां प्रवक्ष्यामि त्रैलोक्यसाधनप्रदाम् ॥ ४ ॥
हठाद्धठाच्च[5] देवेशि या या सिद्धिश्च जायते।
प्राप्यते तत्क्षणेन्नैव नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
सिन्दूरमण्डलं कृत्वा त्रिकोणञ्च समालिखेत्।
निजबीजानि[6] तन्मध्ये योजयेत् साधकोत्तमः ॥ ६ ॥
चतुरस्रं लिखेद्देवि ततो वज्राष्टकं प्रिये।
अष्ट[7] दिक्षु यजेत्ताञ्च न्यासजालं विधाय च ॥ ७ ॥
अक्षोभ्यश्च ऋषिः प्रोक्तः छन्दोऽनुष्टुबुदाहृतम्।
कामाख्या देवता सर्वसिद्धये[8] विनियोजिता[9] ॥ ८ ॥
कराङ्गन्यासकादीनि[10] निजबीजेन कारयेत्।
षड्दीर्घभाजां ध्यायेत्तु कामाख्याभीष्टदायिनीम् ॥ ९ ॥
रक्तवस्त्रां[11] वरोद्युक्तां सिन्दूरतिलकान्विताम्।
निष्कलङ्कां[12] सुधाधाम-वदनकमलोज्ज्वलाम्[13] ॥ १० ॥
स्वर्णादिमणिमाणिक्य-भूषणैर्भूषितां पराम्।
नानारत्नादिनिर्माण-सिंहासनोपरिस्थिताम् ॥ ११ ॥

---

१. का गतिस्तस्य देवेश। का गतिर्विद्यते तस्य।
२. नयनाग्नि-कामा वापि माया ज्ञाता। स्वयमग्नि-कामा वापि।
३. ''' महम्। कलपान्ता।
५. हटाकुटाच्च। ६. लीज'''। ७. चाष्ट। ८. सिद्धचर्थे।
९. विनियोगकः। विनियोजकः। विनियोगः प्रकीर्तितः। १०. करांगन्यासकं।
११. रक्तवर्णां। १२. निष्कलंकीं। १३. वदनामलकोज्ज्वलां। ''' मानिकोज्ज्वलाम्।

हास्यवक्त्रां पद्मराग-मणिकान्तिमनूत्तमाम् ।
पीनोत्तुङ्गकुचां कृष्यां श्रुतिमूलगतेक्षणाम् ॥ १२ ॥
कटाक्षैश्च महासम्पद्दायिनीं परमेश्वरीम्[१५] ।
सर्वाङ्गसुन्दरीं नित्यां विद्याभिः[१६] परिवेष्टिताम् ॥ १३ ॥
डाकिनीयोगिनी-विद्याधरीभिः परिशोभिताम् ।
कामिनीभिर्युतां नानागन्धाद्यैः परिगन्धिताम् ॥ १४ ॥
ताम्बूलादिकराभिश्च नायिकाभिर्विराजिताम् ।
समस्तसिद्धवर्गाणां[१७] प्रणतानां प्रतीक्षणाम् ॥ १५ ॥ १५ ॥
त्रिनेत्रां सम्मोहकरां पुष्पचापेषु बिभ्रतीम् ।
भगलिङ्ग-समाख्यानां[२०] किन्नरीभ्योऽपि शृण्वतीम्[२१]॥१६॥
वाणीलक्ष्मी-सुधावाक्य-प्रतिवाक्य-महोत्सुकाम् ।
अशेषगुणसम्पन्नां करुणासागरां शिवाम् ॥१७॥
आवाहयेत्ततो देवीमेवं ध्यात्वा च साधकः ।
पूजयेच्च[२२] यथाशक्ति[२३] विधानेन हरप्रिये[२४] ॥१८॥
कुङ्कुमाद्यैः रक्तपुष्पैः सुगन्धिकुसुमैस्तथा ।
जवायावक-सिन्दूरैः करवीरैर्विशेषतः ॥१९॥
करवीरेषु देवेशि कामाख्या तिष्ठति स्वयम् ।
जवायाञ्च तथा विद्धि मालत्यादि समोपके ॥२०॥
करवीरस्य माहात्म्यं कथितु नैव शक्यते ।
प्रदानात्तु जवायाञ्च गाणपत्यमवाप्नुयात् ॥२१॥
पूजयेदम्बिकां देवीं[२५] पञ्चतत्त्वेन सर्वदा ।
पञ्चतत्त्वं विना पूजामभिचाराय कल्पते ॥२२॥
पञ्चतत्त्वेन देव्यास्तु प्रसादो जायते क्षणात् ।
पञ्चमेन महादेवि[२६] शिवो भवति साधकः ॥२३॥
पञ्चतत्त्वसमं देवि नास्ति नास्ति कलौ युगे ।
पञ्चतत्त्वं परं ब्रह्म पञ्चतत्त्वं परा गतिः ॥२४॥
पञ्चतत्त्वं महादेवी पञ्चतत्त्वं सदाशिवः ।
पञ्चतत्त्वं स्वयं ब्रह्मा पञ्चतत्त्वं जनार्दनः ॥२५॥

---

१४. तुष्टां । १५. हरमोहिनीम् । १६. सर्वांगानिन्दितां नानाविद्याभिः । सर्वांगरामां ।
१७. कामां तु सिद्धवर्गाणां । १८. प्रतिक्षणाम् ।
१९. मोहनकरीं । २०. समाख्यानं । २१. सुस्थिताम् । २२. पूजयित्वा
२३. यथोक्तेन । २४. हरप्रियाम् । २५. देवि । २६. महासाधु ।

पञ्चतत्त्वं भुक्तिमुक्तो महायोगः प्रकीर्तितः ।
पञ्चतत्त्वेन देवशि महापातककोटयः ॥२६॥
नश्यन्ति तत्क्षणेनैव तृणराशिमिवानलः[२७] ।
यत्रैव पञ्चतत्त्वानि तत्र देवी वसेद्ध्रुवम् ॥२७॥
पञ्चतत्त्वविहीने तु विमुखी जगदम्बिका ।
पञ्चतत्त्वं विना नान्यत् शाक्तानां सुखमोक्षयोः ॥२८॥
शैवानां वैष्णवानाञ्च शाक्तानाञ्च विशेषतः[२८] ।
मद्येन मोदते स्वर्गे मांसेन मानवाधिपः ॥२९॥
मत्स्येन भैरवीपुत्रो मुद्रया धातृतां[२९] व्रजेत् ।
परेण च महादेवि सायुज्यं लभते नरः ॥३०॥
भक्तियुक्तो यजेद् देवीं[३०] तदा सर्वं प्रजायते ।
स्वयम्भूकुसुमैः शुक्लैः[३१] कुण्डगोलोद्भवैः शुभैः ॥३१॥
कुङ्कुमाद्यैरासवेन चार्घ्यं देव्यै निवेदयेत्[३२] ।
नानोपहारैर्नैवेद्यैरन्नाद्यैः[३३] पायसैरपि ॥३२॥
वस्त्रभूषादिभिर्देवीं[३४] प्रपूज्यावरणं यजेत् ।
इन्द्रादीन् पूजयेत्तत्र तेषां यन्त्राणि शाङ्करि ॥३३॥
पार्श्वयोः कमलां वाणीं पूजयेत्साधकोत्तमः ।
क्षेमदारोग्यदा चैव शुभदा धनदा तथा ॥३४॥
वरदामोहदा देवि[३५] ऋद्धिदा सिद्धिदापि च ।
बुद्धिदा शुद्धिदा चैव भुक्तिदा मुक्तिदा तथा ॥३५॥
मोक्षदा सुखदा चैव ज्ञानदा कान्तिदा तथा ।
एताः पूज्या महादेव्यः सर्वदा यन्त्रमध्यतः ॥३६॥
डाकिन्याद्यास्तथापूज्याः सिद्धयो यत्नतः शिवे ।
षडङ्गानि ततो देव्या यजेत् पुष्पाञ्जलिं क्षिपेत् ॥३७॥
यथाशक्ति जपेन्मन्त्रं शुद्धभावेन साधकः ।
जपं समर्प्य वाद्याद्यै[३६]स्तोषयेत् परदेवताम्[३७] ॥३८॥

---

२७. तूलराशिमिवा । २८. 'पञ्चतत्त्वम्' इत्यारभ्य 'विशेषतः' इत्यन्तः पाठोऽधिक ।
२९. साधुतां । ३०. भवेद् देवि । ३१. शुद्धैः । ३२. दद्यान्मनोहरम् ।
३३. दुग्धाद्यैरन्नादि ३४. देवि । ३५. अन्नदा धनदा चैव सुखदा (पूतना) जयदा (वरदा) तथा । रसदा मोहदा देवि । ३६. पाद्याद्यैः ।
३७. परमेश्वरीम् ।

पठेत् स्तोत्रञ्च कवचं प्रणमेद् विधिवन्मुदा[३८] ।
ततश्च हृदये देवीं संयोज्य शैषिकां[३९] प्रति ॥३९॥
निर्माल्यं निक्षिपेद्देशे त्रिकोणं परिकल्पयेत्[४०] ।
निर्माल्यं साधकैः सार्धं गृह्णीयाद्भक्तिभावतः ॥४०॥
विहरेत् पञ्चतत्त्वेन यथाविधि स्वशक्तितः ।
शक्तिमूलं साधनञ्च शक्तिमूलं जपादिकम् ॥४१॥
शक्तिमूला गतिश्चैव शक्तिमूलञ्च जीवनम् ।
ऐहिकं शक्तिमूलञ्च पारत्रं शक्तिमूलकम् ॥४२॥
शक्तिमूलं तपः सर्वं चतुर्वर्गस्तथा प्रिये ।
शक्तिमूलानि सर्वाणि स्थावराणि चराणि च ॥४३॥
अज्ञात्वा पापिनो देवि रौरवं यान्ति निश्चितम्[४१] ।
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन साधकैश्च शिवाज्ञया ॥४४॥
शक्त्युच्छिष्टं भक्षितव्यं[४२] चान्यथा[४३] यान्ति रौरवम् ।
शक्तौ यद् दीयते देवि तत्तु देवार्पितं भवेत् ॥४५॥
सफलं तस्य तत् कर्म सत्यं सत्यं कुलेश्वरि ।
शक्तिं विना कौलचक्रं[४४] करोति कारयेदपि ॥४६॥
स याति नरकं घोरं निस्तारो नहि विद्यते ।
एवञ्च पूजयेद् देवीं यं यं चोद्दिश्य[४५] साधकः ॥४७॥
त तं कामं करे कृत्वा प्रिये जयति[४६] निश्चितम् ।
पुरश्चरणकाले तु लक्षमेकं[४७] जपेत् सुधीः ॥४८॥
तद् दशांशं हुतेदाज्यैः शर्करामधुपायसैः ।
तर्पयेत्तद्दशांशैश्च[४८] जलैश्चन्दनमिश्रितैः ॥४९॥
गन्धाद्यैः साधकाधीशस्तद् दशैरभिषेचयेत् ।
अभिषेकदशांशेन भोजयेच्च द्विजोत्तमान् ॥५०॥
मिष्टान्नैः साधकान् देवि देवीभक्तांश्च पञ्चमैः ।
एवं पुरस्क्रियां कृत्वा सिद्धो भवति साधकः[४९] ।५१॥
प्रयोगेषु[५०] ततो देवि योग्यो भवति निश्चितम् ।
एतत् पूजादिकं सर्वं कामाख्याप्रीतिकारकम् ॥५२॥

---

३८. विधिना मुदा । ३९. शेषिकान् । ४०. परिकल्प्य च । ४१. निश्चयम् ।
४५. पीयते हि । ४३. नान्यथा । ४४. कलौ चक्रं । ४५. वाञ्छति ।
४६. जपति । ४९. लक्षमन्त्रं । ४८. धुदिग्भागैः । ४९. सज्जनः ।
५०. प्रयोगेण ।

महाप्रीतिकरी पूजा योनिचक्रे कुलेश्वरि ।
योनिपूजा महापूजा तत्समा नास्ति[५१] सिद्धिदा ॥५३॥
तत्र देवीं यजेद्धीमान् सैव देवी न चान्यथा ।
आवाहनादि कर्माणि न तत्र सर्वथा प्रिये ॥५४॥
लेपयेत्तां सुगन्धाद्यैः[५२] पूजयेद्विविधेन च ।
महाप्रीतिर्भवेद् देव्याः सिद्धो भवति तत्क्षणात् ॥५५॥
योनिपूजासमा पूजा नास्ति ज्ञाने तु मामके ।
चुम्बनाल्लेहनाद् योनेः[५३] कल्पवृक्षमतिक्रमेत् ॥५६॥
दर्शनात् साधकाधीशः स्पर्शनात् सर्वमोहनः ।
लिंगयोनिसमाख्यानं कामाख्याप्रीतिवर्धनम् ॥५७॥
तदेव जीवनं तस्या गिरिजे बहु किं वचः ।
तस्मात् सर्वप्रयत्नेन योनिपूजां समाचरेत् ॥५८॥
परस्त्रीयोनिमासाद्य विशेषेण यजेत् सुधीः ।
वेश्यायोनिः परा देवि साधनं तत्र कल्पयेत्[५४] ॥५९॥
त्रिरात्रावेव[५५] सिध्यन्ति नात्र कार्या विचारणा ।
ऋतुयुक्त[५६]लतामध्ये साधयेद्विविधान्मुदा ॥६०॥
अचिरात् सिद्धिमाप्नोति देवानामपि दुर्ल्लभाम् ।
सारात् सारतरं देवि योनिसाधनमीरितम् ॥६१॥
विना तत्साधनं देवि महापापः प्रजायते ।
योनिनिन्दां घृणां योनौ[५७] यः करोति नराधमः ॥६२॥
अचिरात् रौरवं याति देवि सत्य शिवाज्ञया ।
योनिमध्ये वसेद् देवी योगिन्यश्चिकुरे स्थिताः[५८] ॥ ६३ ॥
त्रिकोणेषु त्रयो देवाः शिव-विष्णु-पितामहाः ।
तस्मान्न निन्दयेद् योनिं यदीच्छेदात्मनो हितम् ॥ ६४ ॥
योनिनिन्दां प्रकुर्वाणः सवंशेन विनश्यति ।
योनिस्तुतिपरो देवि शिवः स्यात् तत्क्षणेन च ॥ ६५ ॥
किं ब्रूमो योनिमाहात्म्यं योनिपूजाफलानि च ।
चाञ्चल्यात् गदितं किञ्चित् क्षन्तव्यं कामरूपिणि ॥ ६६ ॥

इति कामाख्यातन्त्रे देवीश्वरसंवादे तृतीयः पटलः[५९] ॥

---

५१. न हि । ५२. तां तु गन्धा.... । ५३. योनौ । ५४. कारयेत् । ५५. त्रिरात्रादेव । ५६. ....युक्तं । ५७. देवि । ५८. त्रिकोणेषु' इत्यारभ्य 'पितामहाः' इत्यन्तोऽधिकः पाठः । ५९. द्वितीयः पटलः इति वाराणसीपाठः ।

प्रवीणं कण्टकैर्हीनं तैलाक्तं स्वादुसंयुतम् ।
देव्याः प्रीतिकरं चैव मध्यमं तच्चतुर्विधम् ॥ ३ ॥
क्षुद्राणि तानि सर्वाणि अधमान्याहुरुत्तमाः ।

मीनाभावेऽनुकल्पं यथा—

मीनाभावे तु कूष्माण्डं स्वदग्ध्यं स्वपरिष्कृतम् ।
जम्बीरं रक्तशाकं च स्वपक्वं विनिवेदयेत् ॥ १ ॥

मुद्रा तु त्रिविधा । यथा **ज्ञानार्णवे—**

श्रेहेयं कण्डलाकारं चन्द्रबिम्बनिभं शुभम् ।
चारुपक्वं मनोहारि शर्कराद्यैः प्रपूरितम् ।
पूजाकाले देवताया मुद्रैषा परिकोर्तिता ।

यामले—

भ्रष्टधान्यादिकं यद्यच्चर्वणीयं प्रकल्पयेत् ।
तेषां मुद्रा कृता संज्ञा महामोदप्रवर्द्धिनी ॥

अथ मांसशोधनम् । **ताराकल्पे—**

ओं प्रतद्विष्णुस्स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठः । यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥ १ ॥

अथ मोनशुद्धिः । यथा—ओं त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्द्धनम् । ऊर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ॥ (यजु०)

अथ मुद्राशुद्धिः । यथा—ओं तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चतुराततम् । ॐ । तद्विप्रासो विपन्ययो जागृवाँसः समिन्धते । विष्णोर्यत् परमं पदम् ॥ (यजु० ६।५ तथा ३४ । ४४)

ॐ । त्रीणि पदानि विचक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् । (यजु० ३४।४३)

अथ कुण्डगोलोद्भवशुद्धिः । ॐ विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु । आसिञ्चतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥ गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति । गर्भं ते अश्विना देवा वाधत्तां पुष्करस्रजौ ॥

ऐं प्लं व्लं प्लं प्लूं स्वाहा । अमृते अमृतोद्भवे अमृतेश्वरि अमृतवर्षिणि अमृतं श्रावय श्रावय स्वाहा ।

अनेनैव त्रिरावृत्या पुष्पशुद्धिं च कारयेत् ।

अथैषां फलान्याह **ताराकल्पे**—

द्वितीयां प्रथमायुक्तां यो दद्यात् कुलयोगिने ।
तृप्यन्ति मातरः सर्वा योगिन्यो भैरवादयः ॥ १ ॥
पृथिवीं हेमपूर्णां च दत्वा यत्फलमाप्नुयात् ।
तत्फलं कौलिके दत्वा तृतीयां प्रथमायुताम् ॥ २ ॥
अश्वमेधादिकं पुण्यमनुदानादहर्निशम् ।
तत्फलं लभते देवि कौलिके शक्तियोगतः ॥ ३ ॥

इत्यादि। अत्र स्थापनक्रमः घटसमीपे त्रिकोणावृतचतुरस्रं विलिख्य तत्र नम इति प्रक्षालितं श्रीपात्रं योगिनीपात्रं वीरपात्रं बलिपात्रं यथाक्रमेण स्थापयेत्। ततः स्वकल्पोक्तक्रमेणार्घ्यस्थापनपात्रं स्थापयित्वा तदुपरि जपेत्।

ब्रह्माणुरससम्भूतमशेषरससम्भवम् ।
आपूरितं महापात्रं पीयूषरसमावह ॥ १ ॥
ओं । अखण्डैकरसानन्दकलेवरसुधात्मनि ।
स्वच्छुदस्फुरणादत्र निधेह्य कुलरूपिणि ॥ २ ॥
ओं अकुलस्थामृताकारे शुद्धिज्ञानकलेवरे ।
अमृतत्वं निधेह्यस्मिन् वस्तुनि क्लिन्नरूपिणि ॥ ३ ॥
ओं तद्रूपेणैकरस्यं च कृत्वा चैतत् स्वरूपिणि ।
भूत्वा परामृताकारं मयि चित्तस्फुरणं कुरु ॥ ४ ॥

इति अर्घ्यस्थापनं कृत्वा तत्त्वशुद्धिं कुर्याद्। यथा—कारणेन दक्षहस्ततलं सम्मार्ज्य त्रिकोणं विलिख्य निलमुद्गसदृशीं शुद्धिं त्रिकोणाद् दक्षोत्तरसन्मुखमध्येषु निधाय वामहस्ताङ्गुष्ठमध्यमानामायोगेनैकां गृहीत्वा मूलमन्त्रान्ते ह्रीं श्रीं श्रों आत्मतत्त्वेन स्थूलदेहं शोधयामि स्वाहा। अनेनाधःशुद्धिं स्वीकृत्य ह्रीं श्रीं विद्यातत्त्वेन सूक्ष्मदेहं शोधयामि स्वाहा। अनेन दक्षिणस्थां स्वीकृत्य ह्रीं श्रीं शिवतत्त्वेन परदेहं शोधयामि स्वाहा। इत्युत्तरस्थां स्वीकृत्य ह्रीं श्रीं सर्वतत्त्वं शोधयामि स्वाहा। अनेन मध्यमायां वामदक्षहस्ताभ्यां स्वीकृत्य हस्तेन हस्तं विशोध्य हस्ताभ्यां सर्वाङ्गं मार्जयेदिति तत्त्वशुद्धिः। ततः श्रीपात्रामृतेनात्मानं पूजोपकरणानि चाभ्युक्ष्य चक्रस्य पूर्वं दक्षिणपश्चिमोत्तरेषु त्रिकोणावृतभूबिम्बं विलिख्य ह्रीं हूँ मण्डलाय नमः इति मण्डलान् सम्पूज्य तत्र मत्स्यमांसादिभिर्बलिमुपस्कृत्य पूर्वे बं बटुकाय नमः इति सम्पूज्य बलिपात्रामृतेन वामाङ्गुष्ठानामिकाभ्यामुत्सृजेदेतेन ओं एह्येहि देवीपुत्रबटुकनाथकपिलजटाभारभासुर त्रिनेत्रज्वालामुख सर्वविघ्नान्नाशय नाशय सर्वोपचारसहितं बलिं गृह्ण गृह्ण स्वाहा।

एष बलिर्बटुकाय नमः दक्षिणेयां योगिनीभ्यो नमः। इति सम्पूज्य पूर्ववद्बलिं दद्यादनेन।

योगिन्यः कामरूपाः सकलगुणयुतास्तप्तकार्तस्वराभा
मत्ताः कङ्कालमालाः कलितमलतरा रक्तवस्त्रोत्तरीयाः।
लिङ्गं पाशं कपालं सृणिमपि दधतीः सुस्मिताः सुप्रसन्नाः
भक्तानां साधकानामभिलषितफलं दीयमानाः सुवेद्याः॥ १॥

ह्रीं यां योगिनीभ्यो नमः स्वाहा। सर्वयोगिनी हूँ फट् स्वाहा एष बलियोगिनीभ्यो नमः। पश्चिमे क्षं क्षेत्रपालाय नमः।

इति सम्पूज्य पूर्ववद् बलिं दद्यादनेन—

शूलं डमरुकं चैव कपालं खड्गमेव च।
दधानं कृष्णवर्णं तं भजेऽहं क्षेत्रनायकम्॥ १॥

क्षां क्षीं क्षूं क्षौं क्षः स्थानक्षेत्रपाल धूपदीपसहितं बलिं गृह्ण गृह्ण स्वाहा। एष बलिः क्षेत्रपालाय नमः। उत्तरे गं गणेशाय नमः। इति सम्पूज्य बलिं दद्यादनेन—

वामनं कृष्णवर्णं च सर्वाभरणभूषितम्।
पाशाङ्कुशकपालांश्च त्रिशिखं बिभ्रते नमः॥ १॥

गां गीं गूं गैं गौं गः गणपतये वर वरद सर्वजनं मे वशमानय। बलिं गृह्ण गृह्ण स्वाहा। एष बलिर्गणेशाय नमः। ततः स्ववामे त्रिकोणबिम्बं भूबिम्बं विलिख्य ऐं ह्रीं व्यापकमण्डलाय नमः, इति सम्पूज्य तत्र साधारं बलिं संस्थाप्य भूतान् सम्पूज्य बलिं दद्यादनेन ओं ह्रीं सर्वविघ्नकृद्भ्यः सर्वभूतेभ्यो नमः इति दद्यात्। ततः स्वकल्पोक्तविधिना इष्टदेवतां सम्पूज्य ब्रह्मरन्ध्रे गुर्वादीन् आनन्दभैरवमानन्दभैरवीं च सन्तर्प्य हृदि देवीं सन्तर्पयित्वा यथाशक्ति मूलमन्त्रं जप्त्वा समर्प्य हृदि देवीं तर्पयित्वा यथाशक्ति जप्त्वा समर्प्य स्तुत्वा प्रणम्य साधकैः सह प्रसादग्रहणं कुर्यात्। सामयिकोऽपि चक्रे गत्वा पूर्वोक्तमुद्राभिर्देवीं प्रणम्य चक्राकारेण पङ्क्त्याकारेण वा भिन्नभिन्नासने शक्तियुक्तश्चेत् तदा युग्मयुग्मक्रमेणोपविशेत्। चक्रेश्वरश्च तान् शिवशक्तिधिया पूजयेत्। तदुक्तं **रुद्रयामले—**

स्वकल्पोक्तविधानेन पूजयेत् स्वेष्टदेवताम्।
सम्पूज्य विधिवद् देवीं तर्पयेन्न गुरून् स्वकान्॥ १॥
भैरवं भैरवीं चापि तर्पयेद् यतमानसः।
ततः स्वहृदये देवीं तर्पयित्वा जपं चरेत्॥ २॥
तेजोमयं जपं देव्याः वामहस्ते समर्पयेत्।
'ओंगुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वम्' इति मन्त्रेण मन्त्रवित्॥ ३॥

ततः शिरसि पुष्पं वै दत्वाष्टाङ्गं प्रणम्य च।
आहूय साधकान् देवि प्रसादग्रहणं चरेत् ॥ ४॥
साधकोऽपि समागत्य प्रणम्य भक्तिभावतः।
निवसेत् चक्ररूपेण पङ्क्त्याकारेण वा यथा ॥ ५॥
शक्तियुक्तो यदि भवेद् युग्मयुग्मविधानतः।
ततश्चक्रेश्वरो देवि दत्वा चन्दनपुष्पकम् ॥ ६॥
शिवशक्तिधिया सर्वान् चक्रमध्ये समर्चयेत्।
यथाविभवरूपेण पंचतत्त्वं निवेदयेत् ॥ ७॥
तदा तुष्टा भवेद् देवी सर्वान् कामान् लभेदपि।
अन्यथा नैव सिद्धिः स्यात् क्रुद्धा भवति योगिनी ॥ ८॥
मेदिनीं यस्तु सम्पूर्णां ब्राह्मणे वेदपारगे।
दत्वा यत् फलमाप्नोति तत्फलं कौलिकार्चनात् ॥ ९॥
वापीकूपतडागादि दत्वा यत् फलमाप्नुयात्।
तत्फलं कोटिगुणितं कौलिकानां प्रपूजने ॥ १०॥
कौलिकं निन्दयेद् यस्तु कुलशास्त्रपरायणम्।
स याति नरकं घोरं यावच्चन्द्रदिवाकरौ ॥ ११॥

अथ तत्र गुरोरागमनं भवति तदा उत्थाय भक्तिपूर्वकं वन्दनं कृत्वा गन्धपुष्पादिना सम्पूज्य तत्पात्रं शुद्धिसहितं तस्मै दत्वा प्रणमेत्। यदि तत्र गुरुर्न भवेत् तर्हि तत्पात्रं जले क्षिपेत्। तदुक्तं **भावचूडामणौ**--

यदि स्यादेव योगेन गुरोस्तत्र समागमः।
उत्थाय वन्दनं कृत्वा तस्य श्रीपादुकां स्मरन् ॥ १॥
आदौ सम्पूजयेद् भक्त्या गन्धपुष्पाक्षतादिभिः।
शुद्धियुक्तं तु तत्पात्रं निवेद्य प्रणमेद् बुधः ॥ २॥
साक्षाद् यदि गुरुर्न स्यात् तदा तोये विसर्जयेत्।

ततः पाणिभ्याम्—

अलिपात्रमिदं (?) तुभ्यं दीयते पिशितान्वितम्।
त्वत्प्रीत्यै सुभगे देवि जपं देहि रिपुं दह ॥

ज्येष्ठानुक्रमेण वीरपात्रं शुद्धियुक्तं तेभ्यो दत्वा शिवशक्तिधिया प्रणमेत्। ततः सामयिको भक्त्या पाणिभ्यां पात्रमादाय चक्रेश्वरं नत्वा आधारोपरि पात्रं निधाय वमिति धेनुमुद्रयाऽमृतीकृत्य तदुपरि मूलमष्टधा जप्त्वा पूर्ववद्

चतुर्थः[1] पटलः

भैरव उवाच[2]—

वरमन्त्रं[3] प्रवक्ष्यामि सादरं शृणु पार्वति ।
यस्य[4] प्रसादमासाद्य ब्रह्मा-विष्णुशिवा अपि ॥ १ ॥
इन्द्राद्या देवताः सर्वा भजन्ते कामिनीयुताः[4] ।
गन्धर्वाः किन्नरा देवि तथा विद्याधरादयः ॥ २ ॥
यत्प्रसादात् समागत्य[5] स्वकीयविषयान्विताः ।
योगिनी-डाकिनी-विद्या-भैरवो-नायिकादिकाः ॥ ३ ॥
कामाख्यामन्त्र[6]मासाद्य भजन्ति योग्यतां पराम्[7] ।
स्वर्गे मर्त्ये च पाताले य ये सिध्यन्ति साधकाः ॥ ४ ॥
निजबीजत्रयं देवि क्रोधद्वयमतः परम् ।
वधूबीजद्वयञ्चैव कामाख्ये[8] च पुनर्वदेत् ॥५ ॥
प्रसीदेति पदञ्चैव पूर्वबीजानि कल्पयेत् ।
ठद्वयान्ते मनुः प्रोक्तः सर्वतन्त्रेषु दुर्लभः ॥६॥

[क्रीं क्रीं क्रीं हुं हुं स्त्रीं स्त्रीं कामाख्ये प्रसीद । क्रीं क्रीं हुँ हुँ स्त्रीं स्त्रीं स्वाहा ।]

प्रणवाद्या महाविद्या[9] त्रैलोक्ये चातिदुर्लभा ।
चतुर्वर्गप्रदा साक्षात् महापातकनाशिनी ॥७॥
स्मरणादेव मन्त्रस्य सर्वे विघ्नाः समाकुलाः ।
नश्यन्ति चानले दीप्ते[10] पतङ्गा इव पार्वति ॥८॥
मन्त्रग्रहणमात्रेण जीवन्मुक्तो हि साधकः[11] ।
भुक्तिर्मुक्तिः[7] करे तस्य सर्वेषां प्रियतां व्रजेत् ॥९॥
आवृणोति स्वयं लक्ष्मीर्वदने गीः सदा वसेत्[12] ।
पुत्राः पौत्राः प्रपौत्राश्च भवन्ति चिरजीविनः ॥१०॥
पृथिव्यां सर्वपीठेषु कामाख्यादिषु शङ्करि ।
सिद्धिश्चलति[13] तस्यैव नात्र कार्या विचारणा ॥११॥

---

१. तृतीयः इति वाराणसीपाठः । २. अधिकः पाठः । ३. मन्त्रान् । ४. येषां ।
४. भवन्ति कामनायुताः । भजन्ते काममाश्रिताः । ५. समासाद्य । ६. तन्त्रमासाद्य ।
७. योग्यताः पराः । ८. कामाख्या । ९. महादेवि । १०. दीपे । ११. भवेन्नरः ।
१२. गीर्वसेद् ध्रुवम् । १३. लिपिश्चलति ।

तस्य नाम च संस्मृत्य प्रणमन्ति सदा जनाः ।
नाम श्रुत्वा वारमेकं पलायन्ते च हिंस्रकाः ।
यावत्यः सिद्धियः सन्ति स्वर्गे मर्त्ये रसातले ॥१२॥
साधकानां परिचर्यां कुर्वन्ति नात्र संशयः ।
तं दृष्ट्वा साधकेन्द्रं च वादी स्खलति तत्क्षणात्[१४] ॥१३॥
सभायां कोटिसूर्याभं पश्यन्ति सर्वसज्जनाः ।
जिह्वाकोटिसहस्रैस्तु वक्त्रकोटिशतैरपि ॥१४॥
वर्णितुं नैव शक्नोमि मन्त्रमेकं कुलेश्वरि[१५] ।
न्यासपूजादिकं सर्वं पूर्ववच्च[१६] वरानने ॥१५॥
पुरश्चर्याविधौ किन्तु षट्सहस्रं मनुं जपेत् ।
यथाविधि षट्शतानि[१७] होमादींश्च समाचरेत् ॥१६॥
सिद्धो भवति मन्त्रज्ञः प्रयोगेषु ततः क्षमः ।
ध्यानं श्रृणु महादेव्या[१८] धन-धान्यसुतप्रदम् ॥१७॥
दारिद्र्यनाशनं देवि क्षणेनैव[१९] न चान्यथा ॥१८॥
अतिसुललितवेशां[२०] हास्यवक्त्रां त्रिनेत्राम् ।
जितजलदसुकान्तिं पट्टवस्त्रां[२१] प्रकाशाम् ॥
अभयवरकराढ्यां रत्नभूषातिभव्याम् ।
सुरतरुतलपीठे रत्नसिंहासनस्थाम् ॥१९॥
हरिहरविधिवन्द्यां शुद्धबुद्धिस्वरूपाम्[२२] ।
मदनशरसमाक्तां[२३] कामिनीं कामदात्रीम् ॥
निखिलजनविलासां कामरूपां[२४] भवानीम् ।
कलिकलुषनिहन्त्रीं योनिरूपां भजामि ॥२०॥
गुह्याद् गुह्यतरं देवि ध्यानं दारिद्र्यनाशनम् ॥२१॥
गोपितं सर्वतन्त्रेषु तव भावात् प्रकाशितम् ॥२२॥
स्वयम्भूकुसुमेनैव[२५] तिलकं परिकल्प्य च ।
तूलिकायां महादेवि कुलशक्तिं समाविशेत् ॥२३॥
कर्पूरपूरितमुखः[२६] साधकश्चुम्बयेन्मुदा ।
तस्याधरो यथा भङ्गो नीरजव्याकुलः शिवे[२७] ॥२४॥

---

१४. तत् क्षणात् । १५. मन्त्रमेतन् महेश्वरि । १६. पूर्वमुक्तं । १७. महेशानि ।
१८. महादेवि । १९. तत्क्षणे । २०. ... वर्णां । २१. पट्टवस्त्रां ।
२२. बुद्धवृद्धिस्वरूपाम् । २३. मदनशरसंयुक्तां । २४. विलासोल्लासरूपां ।
२५. कुसुमैश्चैव । २६. कर्पूरितमुखः स्वादु । कर्पूरताम्बूलमुखः २७. प्रिये ।

दन्तक्षतिवितानाञ्च परमं तत्र कारयेत्[२८] ।
आलिङ्गयेन्मदोन्मत्तः[२९] सुदृढं कुचमर्दनम् ॥२५॥
नखघातैर्नितम्बे च रमयेद् रतिपण्डितः ।
पुनः पुनश्चुम्बनञ्च योनौ कुर्यात् कुलेश्वरि ॥२६॥
शुक्रन्तु स्तम्भयेत् वीरो योनौ लिङ्गं प्रवेशयेत् ।
आघातैस्तोषयेत्तान्तु सन्धानभेदतः प्रिये ॥२७॥
ततो लिंगे स्थिते योनौ आज्ञां तस्य प्रगृह्य च ।
अष्टोत्तरशतं मन्त्रं जपेद्धोमादिकांक्षया ॥२८॥
दिनत्रयं महावीर[३०] प्रजपेत् ध्यानतत्परः ।
प्राप्यते मांनस वस्तु नात्र कार्या विचारणा ।
ऋतुयुक्तलतां[३१] देवि निवेश्य तूलिकोपरि ॥३०॥
करवीरप्रसूनञ्च तस्या लिङ्गोपरि न्यसेत् ।
तद्वीक्ष्य देवदेवेशि जपेदष्ट[३२] सहस्रकम् ॥३१॥
दिनत्रयं ततो देव्याः प्रीतिः स्यादचला[३३] प्रिये ।
धनं विन्दति तस्यैव लक्ष्यसंख्यं न संशयः ॥३२॥
आनन्दं वर्द्धते[३४] नित्यं साधकस्य न चान्यथा ।
अष्टोत्तरशतं योनिं संचुम्ब्य पूज्य सज्जनः ॥३३॥
पुनर्लिङ्गे स्थिते योनौ जपेदष्ट[३५]सहस्रकम् ।
काङ्क्षापञ्चगुणं वित्तं प्राप्यते सर्वदा सुखी ॥३४॥
नित्यं तस्य महेशानि नायिकासंगमो भवेत् ।
वेश्यालतां समानीय कुलचक्रं विधाय च ॥ ३५॥
तस्या योनौ यजेद्देवीं हृष्टचित्तेन साधकः ।
भगलिङ्ग-समाख्यानं सुस्वरेण समुच्चरेत्[३६] ॥३६॥
योनिं वीक्ष्य जपेन्मत्रं सप्तवारमतन्द्रितः[३७] ।
प्रत्यह त्रिशतं[३८] कृत्वा सोऽपि सिद्धीश्वरः कलौ ॥३७॥
आज्ञां गृह्णाति धनदस्तस्य देवि न संशयः ।
सद्गुरोः स्मरणं[३९] कृत्वा योनेश्च साधनं यदि ।
तदा सिद्धिमवाप्नोति चान्यथा हास्यमेव च ॥३८॥

इति कामाख्यातन्त्रे देवीश्वरसंवादे चतुर्थः पटलः ॥

---

२८. वितानं च परं तत्र च कारयेत् । २९. मदनोन्मत्तां । ३०. महाधीरः ।
३१. ततश्च साधिकां । ३२. जपेच्चाष्ट । ३३. अर्चनात् ३४. वर्द्धयेत् ।
३५. जपेश्चाष्ट । ३६. समाचरेत् । ३७. मतन्त्रितः । ३८. सततं ३९. सद्गुरुशरणं ।

पञ्चमः पटलः

श्रीदेव्युवाच—

गुरुतत्त्वं महादेव विशेषेण वद प्रभो।
दुर्वहा गुरुता देव[1] सम्भवेन्मानुषे कथम्[2] ॥ १ ॥
तत्रैव सद्गुरुः को वा श्रेष्ठ[3] को वा वद प्रभो।
दूरीकुरु महादेव संशयं मे महोत्कटम् ॥ २ ॥
इति देव्या वचः श्रुत्वा प्रोवाच शंकरप्रभुः।

शंकर[4] उवाच—

श्रृणु सारतरं ज्ञानं साधूनां हितकारणम् ॥ ३ ॥
गुरुः सदाशिवः प्रोक्त आदिनाथः स उच्यते।
महाकाल्या युतो देवः सच्चिदानन्दविग्रहः ॥ ४ ॥
सनातनः परं ब्रह्म श्रीधर्मस्त्रिगुणः[5] प्रभुः।
तत्प्रसादान्महामाये[6] शिवोऽहमजरामरः ॥ ५ ॥
अत एव गुरुर्नैव[7] मनुजः किन्तु कल्पना।
दीक्षायै साधकानाञ्च वृक्षादौ[8] पूजनं यथा ॥ ६ ॥
मन्त्रदातुः शिरः पद्मे[9] यज्ज्ञानं कुरुते गुरोः।
तज्ज्ञानं[10] शिष्यशिरसि चोपदिष्टं न चान्यथा ॥ ७ ॥
अत एव महेशानि कुतो हि मानुषो गुरुः।
मानुषे गुरुता देवि कल्पना न तु मुख्यता ॥ ८ ॥
अखण्डमण्डलाकारं[11] व्याप्तं येन चराचरम्।
तत्पदं दर्शितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ ९ ॥
प्रसिद्धमिति यद्देवि तत्पदं दर्शको नरः।
अत एव नरे देवि गुरुता कल्पनैव हि[12] ॥१०॥

---

१. या तु। २. बहुषु न दृश्यते। ३. भ्रष्टः। ४. ईश्वरः। ५. श्रीधर्मस्त्रिगुणः। ६. महादेवि। ७. गुरुत्वेन। ८. ब्रह्मादौ। ९. मन्त्रदाता शिवः पश्चाद्। १०. तद्ध्यानं। ११. अखण्डमण्डलाकार-मिति मन्त्रद्वयं पठेत्। १२. कल्पनं त्विति।

न तु गुरुः स्वयं न च मुख्यता[13] चोभयोरपि ।
अयं गुरुरिति ज्ञानं शिष्योऽयं खलु मे सदा ॥११॥

दर्शकः पठनस्यैव[14] न स्वयं मानुषो गुरुः ।
मोक्षो न जायते सत्यं मानुषे गुरुभावना ॥१२॥

यथा भोक्तरि भोज्यं हि स्वर्णादि[15] पात्रकेण च ।
दीयते च तथा देवि तस्मै सर्वं समर्पणम् ॥१३॥

यदि निन्द्यञ्च[16] तत्पात्रं भग्नं वापि कुलेश्वरि[17] ।
तदा त्यजेत्तु तत्पात्रं अन्यपात्रेण तोषयेत्[18] ॥१४॥

अतो हि मनुजं लुब्धं दुष्टं शिष्यं हि संत्यजेत्[19] ।
अहंकृतस्तु[20] लोकैर्यस्तत्र रुष्टः सदाशिवः ॥१५॥

राजस्वं दीयते राज्ञे प्रजाभिर्मण्डलादिभिः[21] ।
यथा तथैव तस्मै तु शिष्यदानं समर्पणम् ॥१६॥

तत्रैव[22] ग्राहका हिंस्रा मण्डलाद्याः शुभे[23] यदि ।
अन्यद्वारेण दातव्यं तांस्तान् संत्यज्य सर्वदा ॥१७॥

सर्वेषां भुवने सत्यं ज्ञानाय गुरुसेवनम् ।
ज्ञानान्मोक्षमवाप्नोति तस्मात् ज्ञानं परात् परम् ॥१८॥

अतो यो ज्ञानदाताऽर्हस्तमेव संश्रयेद्[24] गुरुम् ।
अन्नाकांक्षी निरन्नञ्च यथा संत्यज्यति प्रिये ॥१९॥

ज्ञानं यत्र[25] समाभाति[26] स गुरुः शिव एव हि ।
अज्ञानिनं वर्जयित्वा शरणं ज्ञानिनं व्रजेत् ॥२०॥

ज्ञानाद्धर्मो भवेन्नित्यं ज्ञानादर्थो हि पार्वति ।
ज्ञानात् कामानवाप्नोति ज्ञानान्मोक्षो हि निर्मलः ॥२१॥

ज्ञानं हि परमं वस्तु ज्ञानं सारतरं हि च ।
ज्ञानाय भजते देवं ज्ञानं हि तपसः फलम् ॥२२॥

---

१३. न तु स्वयं गुरुर्ना च मूर्खता । गुरुर्नीच । १४. पटलश्चैव । पटलस्यैव । १५ पूर्णादि । १६. चित्र्यं च । १७ महेश्वरि । १८. अन्यपात्रं च भोजनम् । १९. लुब्धं दुष्टं सन्त्यजेत् । २०. असम्मतस्तु । २१. मानुषादिभिः । २२. अत्रैव । २३. स्मृताः । २४. अतो यो ज्ञानदाने हि न क्षमस्तं त्यजेद् । २५. ज्ञानत्रयं । २६. यदा भाति ।

मधुलुब्धो यथा भृङ्गः पुष्पात् पुष्पान्तरं व्रजेत् ।
ज्ञानलुब्धस्तथा शिष्यो गुरोर्गुर्वन्तरं व्रजेत् ॥२३॥

गुरवो बहवः सन्ति शिष्यवित्तापहारकाः ।
दुर्लभः स गुरुर्देवि शिष्यसन्तापहारकः ॥२४॥

अज्ञानतिमिरान्धस्य ज्ञानाञ्जनशलाकया ।
चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरुवे नमः ॥२५॥

इति ज्ञात्वा[२७] साधकेन्द्रो गुरुतां कल्पयेत् सदा ।
ज्ञानिन्येव शिष्यभक्ताः केवलं कल्पना[२८] शिवे ॥२६॥

शान्तोदान्तः कुलीनश्च शुद्धान्तः करणः सदा ।
पञ्चतत्त्वार्चको यस्तु सद्गुरुः स प्रकीर्तितः ॥२७॥

सिद्धोऽसाविति विख्यातो बहुभिः शिष्यपालकः ।
चमत्कारी दैवशक्त्या सद्गुरुः कथितः प्रिये ॥२८॥

अश्रुतं संवृतं वाक्यं व्यक्ति[२९] साधु मनोहरम् ।
तन्त्रं मन्त्रं समं वेत्ति [३०] य एत्र सद्गुरु सदा[३१] ॥२९॥

शिष्यबोधाय निपुणो हिताय तत्पराय च[३२] ।
निग्रहानुग्रहे शक्तः सद्गुरुः परिकीर्तितः[३३] ॥३०॥

परमार्थे सदा दृष्टिः परमार्थ-प्रकीर्तनम् ।
गुरुपादाम्बुजे भक्तिर्यस्यैव सद्गुरुर्मतः[३४] ॥३१॥

इत्यादि गुणसम्पत्तिं दृष्ट्वा देवि गुरुं भजेत्[३५] ।
त्यक्त्वाक्षमं गुरुं शिष्यो नात्र कार्या विचारणा ॥३२॥

केवलं शिष्यसम्पत्ति-ग्राहको बहुयाचकः[३६] ।
व्यङ्गितश्च समं क्षेमो[३७] लोकैर्नित्यो [३८]गुरुर्यतः ॥३३॥

कायेन मनसा वाचा शिष्यभक्तियुतं यदि ।
दृष्ट्वानुमोदनं नास्ति यस्य देवि स निन्दितः[३९] ॥३४॥

---

२७. मत्वा । २८. निश्चितं । २९. व्यक्तं । ३०. वक्ति । ३१. सद्गुरुश्च सः । ३२. सदा यः शिष्यबोधाय (बोधेन) हिताय च समाकुलः । ३३. गीयते बुधैः । ३४. स्मृतः । ३५. व्रजेत् । ३६. मारकः । ३७ समक्षे यो । ३८. निन्द्यः । ३९. तस्य तद् वस्तुकामदः ।

कर्मणा गर्हितेनैव हन्ति शिष्यधनादिकम् ।
शिष्याहितैषिणं लोके वर्जयेत् तं नराधमम् ॥३५॥

महाविद्यां समादाय वीराचारं ददाति च[40] ।
स याति नरकं घोरं शिष्योऽपि पतितो ध्रुवम् ॥३६॥

पशुभावे स्थितो यो हि कालिका-तारिणी-मनुम् ।
दत्वाचा वदेन्नैव नरकान्न निवर्तते ॥३७॥

तस्मात् पशुगुरुस्त्याज्यः साधकैः सर्वदा प्रिये ।
पशोर्दीक्षाधमा प्रोक्ता चतुर्वर्ग-विघातिनी ॥३८॥

यदि दैवात् पशोर्दीक्षां लभते शक्तिमान्नरः ।
कौलात्तु कौलकीं प्रार्थ्य तन्मनुं पुनरालभेत् ॥३९॥

तदा विद्या प्रसन्ना स्यात् फलदा जननी समा ।
अन्यथा विमुखी देवी[41] कुतस्तस्यैव सद्गतिः ॥४०॥

पूर्वोक्तदोषयुक्तश्च दिव्यो वा वीर एव च ।
तयोरपि न वर्तव्यं[42] शिष्येण गुरुभावनम्[43] ॥४१॥

किन्तु भाव्यं हितैषित्वं गुरुताकल्पनां त्यजेत् ।
दिव्ये वीरे वरारोहे[44] न दोषोऽत्र शिवाज्ञया ॥४२॥

श्रीदेव्युवाच—

दिव्यतो वीरतो देव पशुत्वं किं विशेषतः[45] ।
वद मे परमेशान श्रोतुमिच्छामि शंकर[46] ॥४३॥

श्रीशिव उवाच—

शृणु देवि जगद्वन्द्ये यत् पृष्टं तत्त्वमुत्तमम् ।
दिव्यः सर्वमनोहारी सत्यवादी[47] स्थिरासनः ॥४४॥
गम्भीरः शिष्टवक्ता[48] च स भावध्यानतत्परः[49] ।
गुरुपादाम्बुजे भीरुः सर्वत्र भयवर्जितः ॥४५॥

---

४०. न । ४१. हता । ४२. कर्तव्या । ४३. गुरुभावना ।
४४. वीरवरे वापि । ४५. विशेषकः । ४६. मे चित्रमुत्सुकम् ।
४७. मितवादी । ४८. शिलष्ट । ४९. शतावधानकः सुखी ।

सर्वदर्शी सर्ववक्ता सर्वदुष्टनिवारकः।
सर्वगुणान्वितो दिव्यः सोऽहं किं बहुवाक्यतः[५०] ॥४६॥

निर्भयोऽभयदो वीरो गुरुभक्तिपरायणः।
वाचालो[५१]बलवान् शुद्धः पञ्चतत्त्वे सदा रतिः॥४७॥

महोत्साहो महाबुद्धिर्महासाहसिकाऽपि च[५२]।
महाशयः सदावीरो साधूनां पालने रतिः[५३] ॥४८॥

तत्त्वमयः[५४] सदावीरो विनयेन महोत्सुकः।
एवं बहुगुणैर्युक्तो वीरोरुद्रसमः[५५] प्रिये ॥४९॥

पशून् शृणु वरारोहे[५६] सर्वदेव-बहिष्कृतान्।
अधमान् पापचित्तांश्च पञ्चतत्त्वविनिन्दकान् ॥५०॥

केचिच्छागोपमा देवि केचिन्मेषोपमा भुवि[५७]।
केचित् खरोपमा भ्रष्टाः[५८] केचिच्च शूकरोपमाः ॥५१॥

इत्याद्या पशवो देवि ज्ञेया दुष्टा नराधमाः।
एषां देव्यर्चनं सिद्धिर्गणनं वा कुतो भवेत् ॥५२॥

ततो हि पशवश्छेद्या भेद्या[५९] खड्गेन वीरकैः।
वर्जिताः सर्वथा भद्रे परमार्थबहिष्कृताः ॥५३॥

श्रीदेव्युवाच—

किं चित्रं[६०] कथितं नाथ सन्देहः प्रबलीकृतः[६१]।
क्षुद्रो हि पशुभावश्च गदितोऽयं स्वयं सदा[६२] ॥५४॥

अर्चितं पशुभावेन परं[६३] साधारणं यदि।
देवता नैव जानाति तस्मात् समर्पितं नहि ॥५५॥

भञ्ज भञ्जाशु सन्देहं करुणासागर प्रभो।
सूर्यो यथा सदा हन्ति चान्धकारं क्षणादपि ॥५६॥

---

५०. ब्रह्मवाक्यतः। ५१. विशालो। ५२. साहसिकः शुचिः। ५३, महायशः सदा देवि साधूनां पालने रतः। ५४. तमोमयः। ५५. स्वयं। ५६. मेहादेवि। ५७. इह। ५८. दृष्टाः। ५९ मेध्याः। ६०. किं चित्रु। विचित्रं। ६१ प्रचलीकृतः। ६२. कथितोऽयं न सन्देहः। ६३. वरं।

11834

संस्कृतं पयोः पानं कलहोद्वेगकारकं ॥ संस्कृतं सिद्धिजनकं प्राप्य चित्तविशोधनं
मंत्रं श्रीगुरुणा लब्धं तेन महापातकनाशनं ॥ संस्कारसंस्कृतं द्रव्यं गुरुदेवार्पितं प्रिये ॥ ये
पिबंति जना धीरास्ते पापातो न विघ्नते ॥ आयुः श्री कीर्ति सौभाग्य ज्ञानं संस्कृतपा
नतः ॥ पृष्ठे स्वर्ण्यं प्रस्कत्वं पतनं विधिवर्जनात् ॥ ततः सोहमिति ध्यात्वा वै सेवा
रतस्परः ॥ हरिनाम जानत्स्वभावो भवार्थी न विचेष्ठितः ॥ चौरवह्नि हरेदेकः सदा
संगविवर्जितः ॥ इति श्री चंद्रशेखरविरचिता कुलरूपजनचंद्रिका समाप्ता

कुलपूजनचन्द्रिकास्थ ग्रन्थ-ग्रन्थकृतामनुक्रमणिका

कुलपूजनचन्द्रिकास्थश्लोकानामाकराद्यनुक्रमणिका

हमारी तंत्रशास्त्र पर छपी पुस्तकें :—

1.	कामाख्या तंत्र-विश्वनारायण शास्त्री, चित्रों सहित	75.00
2.	ताराभक्तिसुधार्णव-आर्थर ऐवालान	200.00
3.	ब्रह्मसंहिता-विष्णुसहस्रनाम सहित-आर्थर ऐवालान	75.00
4.	कौलावलि निर्णय-आर्थर ऐवालान	75.00
5.	शतरत्न संग्रह-आर्थर ऐवालान	50.00
6.	योगिनी तंत्र-विश्वनारायण शास्त्री	125.00
7.	Tantra Paddhati-N.P. Unui	75.00
8.	Tara : (The Supreme Goddess)-Dr. Pushpender Kumar	500.00
9.	श्रीतंत्रभिधानम्-आर्थर ऐवालान	75.00

BHARATIYA VIDYA PRAKASHAN

1, U.B. Jawahar Nagar,
Bungalow Road,
Delhi-110007 (INDIA)

Post Box 1108,
Kachauri Gali,
VARANASI-221001